

TÜTÜN KONTROLÜ KAPSAMINDA
KULLANILAN
TERİMLER/TANIMLAR

HASUDER Tütün İle Mücadele Çalışma Grubu

Ocak 2013

TÜTÜN KONTROLÜ KAPSAMINDA KULLANILAN TERİMLER/TANIMLAR
HASUDER Yayınları 2013:1

ISBN: 978-975-97836-4-8

© 2013, Turkish Society of Public Health Specialists /

Halk Sağlığı Uzmanları Derneği

<http://www.hasuder.org.tr>

Değerli okuyucu,

Bu döküman, tütün kontrolü konusunda öne çıkan/sık kullanılan kimi terim ve tanımlarda ortaklaşmanın sağlanması amacıyla HASUDER Tütün ile Mücadele Çalışma Grubu üyeleri tarafından hazırlanmıştır.

Dökümanın hazırlanması sürecinde katkı sunan Türk Toraks Derneği Tütün Kontrolü Çalışma Grubu üyesi meslektaşlarımıza, Sağlık Bakanlığı Tütün ve Diğer Bağımlılık Yapıcı Maddelerle Mücadele Daire Başkanlığı'nda çalışan meslektaşlarımıza, sayın Mustafa Seydioğulları'na teşekkür ederiz.

Yararlı olabilmesi dileğiyle...

HASUDER Tütün ile Mücadele Çalışma Grubu Üyeleri

Tütün

Patlıcangillerden, birleşiminde nikotin bulunan, otsu bir bitki (*Nicotiana tabacum*)²

Tütün ürünü

Tüttürme, emme, çiğneme ya da buruna çekerek kullanılmak üzere üretilmiş, hammadde olarak tamamen ya da kısmen tütün yaprağından imal edilmiş maddeler: Puro, pipo, snus, snuff, nargile, bidi, kreteks, maraş otu, vb.³ Tütün ürünleri arasında dünyada en sık tüketilen/pazarlanan form **SİGARADIR**.⁴

Ağızdan kullanım için tütün

İçmek ya da çiğnemek amaçlı olanların dışında, tamamen veya kısmen tütünden mamul, toz ya da parçacık halinde ya da bunların herhangi bir bileşimi şeklinde, özellikle tek kullanımlık torba ya da gözenekli torba veya bir gıda ürününü andırır şekilde piyasaya arz edilen ağızdan kullanıma yönelik tütün ürünleri. Örneğin: Snus ve Maraşotu.⁵

Nargilelik tütün mamulü

Sadece farklı nevideki Tömbeki tütününün veya bir veya birden fazla menşe ve nevideki tütünün harman reçetesine göre harmanlanması, kıyılması veya parçalanması, koruyucu maddeler katılarak veya katılmadan, katkı maddesi katılarak veya katılmadan elde edilen ve nargile

² http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&kelime=T%C3%99CT%C3%99CN. Erişim: 16.1.2013.

³ MPOWER: a policy package to reverse the tobacco epidemic. Geneva, World Health Organization, 2008.

http://www.who.int/tobacco/mpower/mpower_english.pdf. Erişim: 16.1.2013.

⁴ http://www.tobaccoatlas.org/products/types_of_tobacco_use/text/

⁵ <http://www.tapdk.gov.tr/yonetmelikler.asp> Erişim: 19.01.2013.

aparatında yakılarak veya ısıtılarak tüketilen tütün mamulüdür.⁶

Tütün endüstrisi

Tütün üreticileri, toptan dağıtımçıları ve ithalatçıları anlamına gelmektedir.⁷ Bir başka ifadeyle, tütün endüstrisinin çok uluslu/ulusötesi şirketlerin hakim olduğu, tütün üretimini ve pazarlamasını yapan sektör olarak anlaşılması mümkündür.

Tütün sponsorluğu

Bir tütün ürünü veya tütün kullanımının doğrudan ya da dolaylı yoldan tanıtımı amacı, etkisi ya da benzer etkiyi taşıyan her türlü olay, faaliyet ya da bireye katkıda bulunmak anlamına gelir.⁸

Tütün promosyonu

Ürünü, markayı ya da firmayı tanıtmak, ürünün alımını özendirmek, satışını artırmak veya firmanın ya da markanın imajının güçlendirilmesini sağlamak amacıyla yapılan; aynı fiyata daha fazla ürün, satışa konu ürünün yanında bedelsiz ya da indirimli fiyattan verilen aynı ya da farklı ek ürün, ek hizmet veya kazanımlar olarak tanımlanır.⁹

⁶ <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/12/20111208-9.htm> Erişim:19.01.2013.

⁷ http://www.ssuk.org.tr/eski_site_verileri/pdf/TKCSveUygulamaIcinKilavuzIlkelerTAPDK.pdf, p 7. Erişim: 9.12.2012.

⁸ http://www.ssuk.org.tr/eski_site_verileri/pdf/TKCSveUygulamaIcinKilavuzIlkelerTAPDK.pdf, p 7. Erişim: 9.12.2012.

⁹ <http://www.tapdk.gov.tr/yonetmelikler.asp> Erişim: 19.01.2013

**Tütün içicisi
(smoker)**

Herhangi bir tütün ürününü her gün ya da ara sıra içen kişi¹⁰

**Halen tütün kullanan
(current tobacco smoker)**

Halen tütün kullanan kişi¹¹
Yaşamı boyunca en az 100 adet sigara içmiş ve halen sigara içen kişi (her gün ya da bazı günler içici)

**Halen her gün tütün kullanan
(current daily tobacco smoker)**

Halen her gün tütün kullanan kişi¹²

**Geçmişte her gün tütün
kullanan kişi
(former daily tobacco smoker)**

Yaşamının bir döneminde her gün tütün kullanmış, ama halen kullanmayan kişi¹³

**Halen her gün sigara içen
(current daily cigarette smoker)**

Halen her gün sigara içen kişi¹⁴

**Yaşamının bir döneminde
sigara içen
(ever smoker)**

Yaşamında en az 100 adet sigara içmiş kişi

¹⁰ Reducing Burden of Preventable Non-communicable Diseases.

http://www.who.int/fctc/reporting/party_reports/georgia_annex1_ncd_risk_factors_survey_2006_2007.pdf.

Erişim:9.1.2012.

¹¹ Global Adult Tobacco Survey Collaborative Groups. Tobacco Questions for Survey: A Subset of Key Questions from the Global Adult Tobacco Survey (GATS), 2nd Edition, Atlanta, GA, Centers for Disease Control and Prevention, 2011.

¹² Global Adult Tobacco Survey Collaborative Groups. Tobacco Questions for Survey: A Subset of Key Questions from the Global Adult Tobacco Survey (GATS), 2nd Edition, Atlanta, GA, Centers for Disease Control and Prevention, 2011.

¹³ Global Adult Tobacco Survey Collaborative Groups. Tobacco Questions for Survey: A Subset of Key Questions from the Global Adult Tobacco Survey (GATS), 2nd Edition, Atlanta, GA, Centers for Disease Control and Prevention, 2011.

¹⁴ Global Adult Tobacco Survey Collaborative Groups. Tobacco Questions for Survey: A Subset of Key Questions from the Global Adult Tobacco Survey (GATS), 2nd Edition, Atlanta, GA, Centers for Disease Control and Prevention, 2011.

**Halen ara sıra içen
(current occasional smoker)**

Halen ara sıra sigara içen kişi¹⁵

**Yaşamı boyunca sigara içmemiş
(never smoker)**

Yaşamı boyunca hiç sigara içmemiş, hiçbir zaman “her gün sigara içicisi olmamış” ya da yaşamı boyunca 100 sigaradan daha az sigara içmiş kişi

Erişkin sigara içme hızı

Erişkin sigara içme hızı: 15 yaş ve üstü nüfusta herhangi bir tütün ürününü her gün (günlük/düzenli içici) ya da arada bir kullananların yüzdesi¹⁶

Gençlerde sigara içme hızı

Herhangi bir tütün ürünü kullanan 15 yaş altı genç insanların yüzdesi (tütün kullanma, son 30 gün içinde bir ya da daha çok gün, herhangi bir tütün ürünü kullanmak olarak tanımlanmaktadır)¹⁷

Başlama yaşı

Halen sigara içenlerin ve bırakmış olanların günde en az bir sigara içmeye başlama yaşı¹⁸

**Daha önce sigara içmiş
(former smoker)**

Yaşamında en az 100 adet ve üzeri sigara içmiş, halen sigara içmeyen kişi

¹⁵ Global Adult Tobacco Survey Collaborative Groups. Tobacco Questions for Survey: A Subset of Key Questions from the Global Adult Tobacco Survey (GATS), 2nd Edition, Atlanta, GA, Centers for Disease Control and Prevention, 2011.

¹⁶ Why is reducing use of tobacco a priority? UICC Tobacco Control Factsheets, 2003.

¹⁷ Why is reducing use of tobacco a priority? UICC Tobacco Control Factsheets, 2003.

¹⁸ Why is reducing use of tobacco a priority? UICC Tobacco Control Factsheets, 2003.

Sigara dumanı

Ana ve yan akımdan oluşur. Ana akım (mainstream smoke) sigaranın yanan kısmından çıkan ve sigara içildiğinde solunan dumandır. Bir başka ifadeyle, sigarayı içen kişi tarafından sigaradan nefes çekildikten sonra ağız ve burundan dışarıya üflenen duman demektir. Yan akım (side stream smoke) ise nefes çekilmediğinde, sigaranın ucundan çıkan dumandır.¹⁹

Sigara dumanından pasif etkilenim

Sigara dumanına maruz kalmak

Yanan sigaranın ya da diğer tütün ürünlerinin ucundan dışarı çıkan dumanla birlikte sigara içen kişinin dışarı üflediği dumanın bileşimidir.²⁰ Ülkemizde, *sigara dumanından pasif etkilenim yerine ikinci el sigara dumanı ya da sigara dumanına maruz kalmak ifadeleri de kullanılmaktadır. Ancak, “çevresel sigara dumanı” ifadesi Fransa’da da deneyimlendiği üzere tütün endüstrisi tarafından da kullanılabilen bir ifadedir. Tercih edilmemesi önerilir.*

Evde sigara dumanından pasif olarak etkilenen/sigara dumanına maruz kalan

Ev ortamında sigara dumanından pasif etkilenen kişi ²¹

¹⁹ Harris JE. Cigarette Smoke Components and Disease: Cigarette Smoke Is More Than a Triad of Tar, Nicotine, and Carbon Monoxide. http://cancercontrol.cancer.gov/tcrb/monographs/7/m7_5.pdf. Erişim:20.1.2013.

²⁰ Council recommendation of 30 November 2009 on smoke free environments (2009/C/296/02), p 9.

²¹ Global Adult Tobacco Survey Collaborative Group. Tobacco Questions for Surveys: A Subset of Key Questions from the Global Adult Tobacco Survey (GATS), 2nd Edition. Atlanta, GA: Centers for Disease Control and Prevention, 2011.

İş ortamında sigara dumanından pasif etkilenen/ sigara dumanına maruz kalan (son 30 günde)

Son 30 gün içinde işyerinin kapalı ortamında sigara dumanından pasif etkilenen kişi ²²

Üçüncü el sigara dumanı

Üçüncü el sigara dumanı, sigara dumanını tutan yüzeylerle temas sonucu dumanın içindeki zararlı bileşenlere ve onların metabolik ürünlerine maruz kalmayı ifade etmektedir.^{23,24}

Kapalı alan

Sabit veya seyyar bir tavanı veya çatısı (çadır, güneşlik vb. dahil) olan, kapıları, pencereleri ve giriş yolları dışında bütün yan yüzeyleri geçici veya kalıcı olarak tamamen kapatılmış alanlar ile aynı *şekilde* tavanı veya çatısı olup yan yüzeylerinin yarısından fazlası kapalı bulunan yerler "kapalı alan" olarak değerlendirilmektedir. Tavanı veya yan yüzeyleri ya da her ikisi birden açılır-kapanır bir düzeneğe sahip olan işletmelerin tavan veya yan yüzeyleri zaman zaman açık tutulsa dâhi, bu mekânlar **kapalı alan** mahiyetindedir.²⁵

²² Global Adult Tobacco Survey Collaborative Group. Tobacco Questions for Surveys: A Subset of Key Questions from the Global Adult Tobacco Survey (GATS), 2nd Edition. Atlanta, GA: Centers for Disease Control and Prevention, 2011.

²³ Matt GE, Quintana PJE, Hovell MF, et al. Households contaminated by environmental tobacco smoke: sources of infant exposures. Tob Control 2004;13:29e37.

²⁴ Winickoff JP, Friebely J, Tanski E, et al. Beliefs about health effects of "thirdhand" smoke and home smoking bans. Pediatrics 2009;123:e74e9.

²⁵ Dumansız Hava sahası Uygulama Rehberi Mart 2011 , sayfa 16.

Tütün dumansız hava

Ortamın %100 tütün dumanından arınması anlamına gelmektedir.²⁶

Tütün bağımlılığı

Tekrarlanan tütün içimi sonrasında gelişen davranışsal, bilişsel ve fizyolojik bileşenleri olan durumdur. Tütün bağımlılığı halleri tütün kullanımına olan isteği, kullanımın kontrolüne ilişkin zorlanmayı, kullanımın zararlarının bilinmesine rağmen kullanımda ısrarı, tütün kullanımını başka davranışlara tercih etmeyi, toleransta artışı ve bazen fiziksel olarak yoksunluk durumlarını içermektedir.²⁷

Nikotin

Tütünün içinde bağımlılık yapan en önemli maddedir. Bütün tütün ürünleri nikotin içeriklerinden dolayı bağımlılık yaparlar. Ancak, tütün ürünleri arasında sigara, nikotinin insan vücuduna girmesi açısından en elverişli ortamı sağlamaktadır.²⁸ Sigara içildikten 7 saniye sonra nikotin beyne ulaşır. Sigarada ortalama 0,5-1 gram tütün ve 10 mg nikotin bulunmaktadır. Bir sigara yaklaşık beş dakika içerisinde 10 kez içilerek içilir.²⁹

²⁶ Council recommendation of 30 November 2009 on smoke free environments (2009/C/296/02), p 10.

²⁷ Definition adapted from: International statistical classification of diseases and related health problems, tenth revision (ICD-10). Geneva, World Health Organization, 2007.

²⁸ Tobacco smoking in Britain: an overview. In: Nicotine addiction in Britain: report of the Tobacco Advisory Group of the Royal College of Physicians. London, Royal College of Physicians, 2000.

²⁹ Gender, Women and the Tobacco Epidemic: 7. Addiction to Nicotine. http://www.who.int/tobacco/publications/gender/en_tfi_gender_women_addiction_nicotine.pdf. Erişim: 9.1.2012.

Nikotin yoksunluk sendromu

Nikotinin fiziksel bağımlılık yapıcı ve tolerans geliştiren özelliği bulunmaktadır.³⁰ Nikotin yoksunluğunda aşağıdaki belirtiler görülebilir:³¹

-Depresif duygu durumu

-Sigara içme isteği

-Baş ağrısı

-Uyku sorunları

-Sinirlilik, gerginlik

-Konsantrasyonda güçlük

-Yorgunluk

-İştah artışı/kilo alma

Bu belirtiler uygun tedavi yöntemleri ile önlenebilir.³²

Fagerström Nikotin Bağımlılık Testi/Ölçeği

Tütün kullanımı ile ilgili bağımlılık düzeyini göstermek için kullanılan bir testtir. ³³ Dünyada sıklıkla kullanılmaktadır.³⁴

Bırakma

Tütün kullanımı davranışını terk etme

0-6 ay: bırakmayı deneme süreci

6-12 ay: bırakmayı sürdürme süreci

12 aydan fazla: bırakmış olmak

³⁰ Henningfield JE, Miyasato K, Jasinski DR. Abuse liability and pharmacodynamic characteristics of intravenous and inhaled nicotine. J Pharmacol Exp Ther 1985; 234:1.

³¹ Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, American Psychiatric Association, Washington, DC 1994.

³² Sigarayı Bırakıyoruz. <http://www.dumansizhayat.org/sigara-kitapcik.pdf>. TTD Yayınları, p 7.

³³ Fagerström KO, Heatherton TF, Kozlowski LT. Nicotine addiction and its assesment. Ear Nose Throat J 1992;69:763-7.

³⁴ Fagerstrom K.O, Schneider NG, Measuring nicotine dependence: a review of the Fagerstrom Tolerance Questionnaire. J Behav Med, 1989. 12(2): p. 159-82.

Sigarayı bırakmanın öne çıkan yararları³⁵

Akciğer başta olmak üzere pek çok kanserin oluşum riski azalır.

Kalp/damar ve periferik damar hastalıklarında ve inme riskinde azalma olur. Kalp ve damar hastalık riskinde azalma 1-2 yıllık bırakma süresinde sağlanır.

Öksürük, balgam, hırıltılı solunum, nefes almada güçlük gibi solunum sistemi hastalıklarının sıklığında azalma olur. Buna ek olarak Kronik Obstrüktif Akciğer Hastalığı (KOAH) gelişme riski de azalır.

Kadınlar arasında infertilite riski azalır. Gebelik döneminde sigara içmenin bırakılması da düşük doğum ağırlıklı bebek doğum riskini azaltır.

Bırakma destek hattı (quitline)

Tütün/sigara bırakmayı desteklemek için tasarlanmış/kurgulanmış “bırakma destek hattı” olarak bilinir.³⁶

Alo 171 Sağlık Bakanlığı Sigara Bırakma Danışma Hattı³⁷

Sağlık Bakanlığı tarafından 27 Ekim 2010 tarihinde kurulan sigara bırakma telefonla danışmanlık-destek hattıdır.

³⁵ Health benefits of quitting. http://www.cdc.gov/tobacco/data_statistics/fact_sheets/cessation/quitting/index.htm. Erişim: 9.1.2012.

³⁶ Rennard S, Rigotti NA, Daughton DM. Overview of smoking cessation management in adults. http://www.uptodate.com/contents/overview-of-smoking-cessation-management-in-adults?source=search_result&search=quitline&selectedTitle=2%7E3. Erişim: 9.1.2012.

³⁷ <http://www.havanikoru.org.tr/index.php/alo-171-sigara-birakma-danisma-hatti.html>. Erişim: 9.1.2012.

**Relaps
(nüks)**

Sigaranın bırakılmasından sonra yeniden eskisi gibi düzenli olarak sigara içilmeye başlanmasıdır.³⁸

**Hata
(laps)**

Birkaç gün az miktarda sigara içilmesi olarak tanımlanmaktadır. Kayma ve hatalar büyük ölçüde relaps ile sonuçlanmaktadır. Sigarayı bıraktıktan sonra ilk 5-10 gün relaps için en riskli dönemdir.³⁹

**Kayma
(slip)**

Nüks (relaps) gerçekleşmeden önce tek bir sigara içilmesi, birkaç sigara içilmesidir.⁴⁰

Tütün kontrolü

Toplumun tütün ürünleri tüketimini ve tütün dumanına maruz kalmasını önleyerek veya azaltarak sağlık düzeylerini yükseltmeyi amaçlayan, arz, talep ve zararı azaltma stratejileridir.⁴¹

Tütün Kontrolü Kanunu

4207 Sayılı “Tütün Ürünlerinin Zararlarının Önlenmesi ve Kontrolü Hakkında Kanun”⁴²

Kabahatler Kanunu

01/06/2005 tarihinden itibaren yürürlüğe giren yasa olup 4207 sayılı Kanunun bazı cezai hükümleri 39 ve 41 inci maddelerine atıfta bulunur. “Tütün mamullerinin tüketilmesi” başlıklı 39 uncu maddesi kamu hizmet binalarının kapalı alanları, özel hukuk kişilerine

³⁸ Piasecki TM. Relapse to smoking. Clin Psychol Rev 2006;26(2):196-215.

³⁹ Piasecki TM. Relapse to smoking. Clin Psychol Rev 2006;26(2):196-215.

⁴⁰ Piasecki TM. Relapse to smoking. Clin Psychol Rev 2006;26(2):196-215.

⁴¹ http://www.ssuk.org.tr/eski_site_verileri/pdf/TKCSveUygulamaIcinKilavuzIlkelerTAPDK.pdf, p 6. Erişim: 9.1.2012.

⁴² <http://www.havanikoru.org.tr/dosya/Mevzuat/Kanunlar/4207.pdf>. Erişim: 9.1.2012.

ait olan ve herkesin girebileceği binaların kapalı alanları ile toplu taşıma araçlarında tütün ürünü tüketen kişilere; “Çevreyi kirletme” başlıklı 41 inci maddesi birinci fıkrası ise bireysel atık ve artıkları bunların toplanmasına veya depolanmasına özgü yerler dışına atan kişilere idari para cezası öngörür.⁴³

Ulusal Tütün Kontrol Programı

“Tütün Kontrolü Çerçeve Sözleşmesi” kapsamında yapılacak çalışmaların planlanması ve ülkemizde sigara tüketiminin kontrol altına alınması, özellikle gençlerin korunması amacıyla "ULUSAL TÜTÜN KONTROL PROGRAMI" hazırlanmıştır ⁴⁴

İl Tütün Kontrol Kurulu

İllerde, Ulusal Tütün Kontrol Programı'nın uygulanması ve Eylem Planı'nda yer alan görevlerin tamamlanması amacıyla kurulmuş yapılandırılmıştır. Kurula Vali ya da Vali yardımcısı başkanlık etmektedir.⁴⁵

Sigara ve Sağlık Ulusal Komitesi (SSUK)

Ülkemizde tütün kontrolüne katkı yapmak amacıyla sivil toplum ve kamu kurumlarının bir arada çalışmalarını sürdürdükleri kurumsal yapılanma. SSUK, 16 Mayıs 1995 yılında Türk Tabipleri Birliği'nin çağrısı ile 13 kurum/kuruluş

⁴³ <http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/1460.html> Erişim: 19.01.2013.

⁴⁴

http://www.havanikoru.org.tr/dosya/Docs_Mevzuata_iliskin_Belgeler/Ulusal_Tutun_Kontrol_Programi_ve_Eylem_Plani.pdf Erişim: 9.1.2012.

⁴⁵ <http://www.havanikoru.org.tr/index.php/organizasyonel-yapi.html>. Erişim: 19.1.2012.

**Tütün Kontrolü Çerçeve
Sözleşmesi
(Framework Convention on
Tobacco Control)**

ile birlikte oluşturulmuştur. Günümüzde SSUK üyesi kurum/kuruluşlar sayıca artmıştır.⁴⁶

27 Şubat 2005 yılında yürürlüğe giren, 20 Ocak 2013 tarihi itibarıyla 176 ülkenin taraf olduğu⁴⁷ ilk uluslararası halk sağlığı sözleşmesidir. Sözleşme'nin ve protokollerinin amacı, tütün kullanımı ve tütün dumanına maruz kalmanın yaygınlığını sürekli ve özlü bir şekilde azaltmak için tarafların ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeylerde uygulayacakları tütün kontrol önlemleri çerçevesi sağlamak suretiyle mevcut ve gelecek nesilleri, tütün tüketimi ve tütün dumanına maruz kalmanın yıkıcı sağlık, sosyal, çevresel ve ekonomik sonuçlarından korumaktır.⁴⁸

**Tütün Kontrolü Çerçeve
Sözleşmesi Madde 5.3.**

Tütün tüketimini, nikotin bağımlılığını ve tütün dumanına maruz kalmayı önlemeye ve azaltmaya yönelik uygun politikalar geliştirmek, etkin yasal, icrai, idari ve/veya diğer önlemleri almak, uygulamak ve gerektiğinde diğer ülkelerle işbirliğinde bulunmak ve tütün kontrolü ile ilgili halk sağlığı politikaları geliştirilmesinde ve uygulanmasında, ulusal kanunlar doğrultusunda, bu politikaları tütün

⁴⁶ <http://www.ssuk.org.tr/index.php?section=ssuk>. Erişim: 9.1.2012.

⁴⁷ Parties to the WHO Framework Convention on Tobacco Control. http://www.who.int/fctc/signatories_parties/en/index.html. Erişim: 17.1.2013.

⁴⁸ http://www.ssuk.org.tr/eski_site_verileri/pdf/TKCSveUygulamaIcinKilavuzIlkelerTAPDK.pdf, p 8. Erişim: 9.1.2012.

endüstrisinin ticari ve diğer çıkar çevrelerinden korumaktır.⁴⁹

M-POWER

Dünya Sağlık Örgütü tarafından tütün kontrolü amacıyla ortaya çıkarılmış bir eylem planıdır. Bu eylem planında altı temel strateji bulunmaktadır:

1. Tütün kullanımını ve önleme politikalarını izlenmesi
2. Bireylerin sigara dumanından pasif etkilenimlerinin/sigara dumanına maruz kalmalarının önlenmesi
3. Sigarayı bırakmak isteyenlere yardım edilmesi
4. Bireylerin sigaranın zararları konusunda uyarılması
5. Tütün reklamı, tanıtımı ve sponsorluğu ile ilgili yasakların uygulanması
6. Tütüne uygulanan vergi miktarını artırılması⁵⁰

Bu dökümanın 2008 tarihli formatının Türkçe çevirisi de yapılmıştır.⁵¹

⁴⁹ Dünya Sağlık Örgütü Tütün Kontrolü Çerçeve Sözleşmesi ve Uygulama İçin Klavuz İlkeler (Madde 5.3; Madde 8; Madde 11; Madde 13. TAPDK Yayınları, Yayın No:1, Ankara, 2010.

⁵⁰ MPOWER: A policy package to reverse the tobacco epidemic. Geneva, World Health Organization, 2008. http://www.who.int/tobacco/mpower/mpower_english.pdf. Erişim: 16.1.2013.

⁵¹ Bilir N, Özcebe H, Aslan D, Ergüder T. M-POWER (Yeni ve Güncel)- Türkçe Çevirisi (Bilir, N. Ed). WHO Yayınları, Aralık 2008.

31 Mayıs

Tütünsüz Bir Dünya Günü

Her yıl 31 Mayıs tarihinde etkinliklerin yapıldığı tütün kontrolü adına önemli bir gün. Bu gün kapsamında etkinlikler Dünya Sağlık Örgütü tarafından 1988 yılından bu yana⁵² farklı temalar çerçevesinde yürütülmekte ve yönlendirilmektedir.

Tütün dumansız ülke (smoke free country)

Kapalı alanların %100 (ya da en az %90) tütün dumansız olması olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımlama ise ulusal yasal düzenlemelerle yapılmalıdır.⁵³

Tütünsüz ülke (tobacco free country)

Standart bir tanımlanmamakla birlikte, Türkiye’de de tütün kontrolü çalışmaları kapsamında “hedef” olarak konulan bir süreçtir.⁵⁴ Bu kavram tütün üretiminin bir ülkede yerini başka ürünlere bırakması olarak da değerlendirilebilir.

Marka esnetme (brand stretching)

Bir tütün mamulüne, onun markasına veya ambalajına ya da bir tütün mamulü firmasının ticari unvanına ait yazı, şekil, resim, amblem, logo veya renk kombinasyonu dahil herhangi bir ayırt edici unsurun; başka bir işletme adında, tütün mamulü olmayan bir üründe veya hizmette ya da bunların markasında veya herhangi bir ayırt edici özelliğinde kullanılması eylemleri, biçimi ve yayımlandığı

⁵² <http://www.who.int/tobacco/wntd/previous/en/index.html>. Erişim: 9.1.2012.

⁵³ Evaluation of existing policies and compliance.

www.who.int/tobacco/global_report/2011/en_tfi_global_report_2011_technical_note_i.pdf. Erişim: 9.1.2012.

⁵⁴ <http://ectoh.org/>. Erişim: 9.1.2012.

mecra ne olursa olsun bireylerin bilinçaltı ile algılamasına yönelik örtülü reklam ve tanıtım niteliğindedir.⁵⁵

Marka paylaşımı (brand sharing)

Tütün mamulü olmayan bir ürüne veya hizmete ait markanın, ismin, amblemin, logonun veya renk kombinasyonu dahil herhangi bir ayırt edici özelliğin, bir tütün mamulünün markası/ismi olarak kullanılması veya tütün mamulünün markasında/isminde yer alan yazı, şekil, amblem, renk kombinasyonu dahil ayırt edici özellikleri ile yer alması ya da bir tütün mamulünde veya onun ambalajında ya da etiketinde kullanılmasıdır.⁵⁶

Düz paket uygulaması

Düz paket uygulaması Tütün Kontrolü Çerçeve Sözleşmesi'nin ilgili maddeleri (Madde 11 ve Madde 13) gereği ülkelere önerilen bir uygulamadır. Bu uygulama ile tütün paketleri üzerinden renklerin, logo ve markaların kaldırılarak sağlık riskleri hakkında güçlü uyarılar taşıyan, reklamsız, sade sigara paketlenmesi öngörülmektedir.^{57,58}

⁵⁵ Dünya Sağlık Örgütü Tütün Kontrolü Çerçeve Sözleşmesi ve Uygulama İçin Klavuz İlkeler (Madde 5.3; Madde 8; Madde 11; Madde 13. TAPDK Yayınları, Yayın No:1, Ankara, 2010.

http://www.tapdk.gov.tr/TKCS_ve_Uygulama_icin_Klavuz_ilkeler.pdf. Erişim: 9.1.2013

⁵⁶ Dünya Sağlık Örgütü Tütün Kontrolü Çerçeve Sözleşmesi ve Uygulama İçin Klavuz İlkeler (Madde 5.3; Madde 8; Madde 11; Madde 13. TAPDK Yayınları, Yayın No:1, Ankara, 2010.

http://www.tapdk.gov.tr/TKCS_ve_Uygulama_icin_Klavuz_ilkeler.pdf. Erişim: 9.1.2013.

⁵⁷ Düz Paket Uygulaması Avusturalya Parlamentosunda Kabul Edildi. HASUDER Basın Bildirisi.

http://www.hasuder.org.tr/anasayfa/images/stories/tutun_ile_mucadele_grubu/DuzPaketUygulaması1ARALIK2011.pdf. Erişim: 16.1.2013.

⁵⁸ http://www.ssuk.org.tr/eski_site_verileri/pdf/basin_bulteni/24.08.2009.pdf. Erişim: 16.1.2013.